

Dilin Gönderge İşlevi Bağlamında Yûsuf Sûresi'nin Bazı Âyetlerinin Tahlili

Adil Türker¹

Eyup Akşit²

Öz

Dil, çeşitli işlevler için kullanılan bir sistemdir. Bu sistemin işlevleri arasında gönderge, çağrı, şiirsel, üstdil, kanalı kontrol ve heyecana bağlı gibi işlevler yer alır. Bu işlevler, dilin çeşitli yönlerini ve iletişim süreçlerindeki rollerini anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunar. Dilin bilgi aktarımı dışında sosyal ve duygusal etkileşimlerdeki rolünü de ortaya koyarak, dilin çok boyutlu doğasını daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Dilin işlevlerinden gönderge işlevi, haber vermek, olayları, nesnelere ve ilişkileri açıklamak, analiz etmek ve tanımlamak amacıyla kullanılır. Çalışmamız, dilin gönderge işlevi bağlamında Yûsuf Sûresi'nin bazı âyetlerini tahlil ederek Kur'an'ın anlatım üslûbundaki zenginliği göstermeyi ve Kur'an'ın anlaşılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Gönderge işlevi ile ilgili tüm âyetleri bir makalede incelemek mümkün olmadığından, dört âyet seçilmiştir. Bu âyetlerde öncelikle ileti, kaynak, alıcı gibi iletişim unsurları tespit edilmekte, ardından âyetlerde dilin hangi işlevde kullanıldığı analiz edilmektedir. Âyetlerde çağrı işlevi ve heyecana bağlı işlev gibi farklı işlevler de bulunmakla birlikte, baskın olan işlevin gönderge işlevi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an-ı Kerim, Dilin İşlevleri, Gönderge İşlevi, Yûsuf Sûresi

Türker, Adil - Akşit, Eyup. "Dilin Gönderge İşlevi Bağlamında Yûsuf Sûresi'nin Bazı Âyetlerinin Tahlili". *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 8/4 (2024), 829-848. <https://doi.org/10.32711/tiad.1534438>.

Geliş Tarihi	16.08.2024
Kabul Tarihi	12.12.2024
Yayın Tarihi	31.12.2024
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belâgatı Doktora Öğrencisi, İzmir, Türkiye, adilturker67@gmail.com, ORCID: 0009-0006-5501-6431

² Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belâgatı, İzmir, Türkiye, aksiteyup@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6301-4483

Analysis of Some Verses of Sûrah Yûsuf in the Context of the Referential Function of Language

Adil Türker¹

Eyup Akşit²

Abstract

Language is a complex system with different functions such as referent, channel control, poetic, metalanguage and emotion functions. These functions provide a comprehensive framework for understanding the different aspects of language and its roles in communication processes. Beyond information transmission, they also highlight the role of language in social and emotional interactions, helping us better grasp the multidimensional nature of language. In the referential function, language is primarily used to convey information, explain, analyze, and describe events, objects, and relationships. This study aims to demonstrate the richness of the Quran's expression and contribute to its understanding by analyzing some verses of Surah Yûsuf in the context of the referential function of the language. Since it is not possible to examine all the verses that have the referential function, only four verses were selected. Although there are different functions in the verses, the dominant function seems to be the referential function.

Keywords: Tafsir, Quran, Functions of Language, Referent Function, Sûrah Yûsuf

Türker, Adil - Akşit, Eyup. "Analysis of Some Verses of Sûrah Yûsuf in the Context of the Referential Function of Language". *Türkiye Journal of Theological Studies* 8/4 (2024), 829-848. <https://doi.org/10.32711/tiad.1534438>.

Date of Submission	16.08.2024
Date of Acceptance	12.12.2024
Date of Publication	31.12.2024
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ İzmir Kâtip Çelebi University, Institute of Social Sciences, Arabic Language and Rhetoric Phd Student, İzmir, Türkiye, adilturker67@gmail.com, ORCID: 0009-0006-5501-6431

² Associate Professor, İzmir Kâtip Çelebi University, Faculty of Theology, Arabic Language and Rhetoric, İzmir, Türkiye, aksiteyup@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-6301-4483

Giriş

Dil, insanlık tarihi boyunca, insanın en temel ve ayırt edici özelliklerinden biri olarak ortaya çıkmış ve duygu ile düşüncelerin aktarımında vazgeçilmez bir araç işlevi görmüştür. İnsan topluluklarının gelişiminde ve kültürel birikimlerin nesiller boyu aktarılmasında kritik bir rol oynayan dil, aynı zamanda en etkili iletişim aracı olarak da öne çıkmaktadır. İletişimin hem bireyler arası hem de sosyal bağlamlarda sağlıklı kurulabilmesi için dilin yapısının, kelimelerin, cümlelerin ve metinlerin işlevlerinin derinlemesine anlaşılmasını gerektirir.

İletişim sadece insanlar arasında gerçekleşen bir olgu değildir. İnsanın ilahî olanla kurduğu her türlü bağlantı da iletişimin bir parçasıdır. Tarihsel olarak bakıldığında, Allah ile insan arasındaki iletişim, vahiy yoluyla kurulmuştur. Vahiy, ilahî mesajların insanlara iletilmesini sağlayan temel bir mekanizmadır ve bu mesajın doğru bir şekilde anlaşılması, kulların Allah ile olan manevi bağlarını güçlendirme potansiyeline sahiptir. Vahyin üslûbu ve dilinin doğru kavranması, sadece metnin yüzeysel anlamıyla sınırlı kalmayıp, derin teolojik ve ontolojik boyutlarının da keşfedilmesine olanak tanır. Bu bağlamda hem Kur'an'ın doğru anlaşılması adına hem de onun anlatım üslûbundaki çeşitliliğinin ortaya çıkarılması amacıyla dilin işlevleri çerçevesinde ele alınması önem arz etmektedir. Dilin işlevleri, herhangi bir metnin anlaşılmasına katkıda bulunduğu gibi, Kur'an-ı Kerim'in derinlemesine kavranmasına da önemli katkılar sunabilecek bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Dilin işlevsel analizine dayalı bir okuma yöntemi, Kur'an'ın anlatım üslûbundaki derinlikleri keşfetmek ve Allah ile insan arasındaki iletişimi daha net bir şekilde anlamak için güçlü bir araç olarak kullanılabilir. Bu çalışma, Kur'an'ın üslûbunu çağımızın modern dil normlarına onaylatma gibi bir yanlışa düşmeden, ilgili sürenin bazı âyetlerini dilin işlevleri bağlamında analiz etmeyi hedeflemektedir. Konuyla ilgili yapılan literatür taramasında ülkemizde: Mustafa Karagöz tarafından yazılan "Dilin İşlevleri Açısından Kur'an'ın Üslûbu" isimli bir makale ve Gülbahar Avcı tarafından kaleme alınan "Şuarâ Süresinin Dilin İşlevleri Açısından Tahlili" isimli bir bildiriye ulaşılmıştır.⁵ Arap dünyasında ise, Ahmed Mûhibî'nin hazırladığı "el-Vazîfetü'l-Tenbîhiyyeti fî Sûrâti'l-Bakara", Vecdi Kutup tarafından yazılan "Teceliyâtü'l-Vazîfetü'l-İfhemiyyeti fî'l-Kur'âni'l-Kerîm" ve Hâga Abdulkarîm tarafından kaleme alınan "el-Vazîfetü'l-Lügaviyyetü ve Tatbîgâtühê fî'l-Kur'âni'l-Kerîm" gibi çalışmalar tespit edilmiştir.⁶ Yapılan bu çalışmalarda Yûsuf Sûresi'nin dilin işlevleri açısından bir analizi yapılmamıştır. Bu çalışma, süredeki âyetlerin dilsel işlevlerini sistematik olarak inceleyerek mevcut literatüre katkıda bulunmayı ve iletişimsel boyutlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Herhangi bir metni oluşturan birçok iletişim unsuru bulunmaktadır. Her bir iletişim unsuru da sıradan metinlerde olduğu gibi Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasında önemli hale gelmektedir. Metin içerisinde yer alan kaynağın, muhatabın, kodun, iletinin, bağlamın ve kanalın tespit edilmesi metnin mesajının doğru anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu

⁵ Mustafa Karagöz, "Dilin İşlevleri Açısından Kur'an'ın Üslûbu", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (Mart 2007), 171-206; Gülbahar Avcı, "Şuarâ Süresinin Dilin İşlevleri Açısından Tahlili", *International Marmara Social Sciences Congress*, ed. Öznur Gökçaya vd. (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Rektörlüğü, 2020), 226-232.

⁶ Ahmed Mûhibî, *El-Vazîfetü'l-Tenbîhiyyeti fî Sûrâti'l-Bakara* (Cezâyir: Câmiatü Mentûri, Dil ve Edebiyat Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 1-232; Vecdi Kutup, "Teceliyâtü'l-Vazîfetü'l-İfhemiyyeti fî'l-Kur'âni'l-Kerîm", *Mecelletü'l-İlmiyyetü't-Dirâr* 2/2 (Ekim 2020), 47-61; Hâga Abdulkarîm, "el-Vazîfetü'l-Lügaviyyetü ve Tatbîgâtühê fî'l-Kur'âni'l-Kerîm", *Mecelletü'l-Câmiatü li'Dirâsetü'l-İslâmiyyetü* 29/2 (Haziran 2019), 470-491.

bağlamda Kur'an âyetlerinde kaynak ve alıcının bilinmesi muhatap kitlenin kim olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra âyette yer alan kodun çözülmesi âyetin iletisinin anlaşılmasını dolayısıyla da Kur'an'ın anlaşılmasını sağlamaktadır. Âyetin bağlamının tespiti ise, âyetler arası bağlantının kurulmasına katkı sunmaktadır. Âyetin kaynak ve muhatabının tespitinde, taşıdığı mesajın anlaşılmasında, iletişim kanalının belirlenmesinde, iletişim kodunun çözülmesinde ve bağlamının anlaşılmasında dilin işlevlerinin de önemli bir rolü vardır. Zira iletişim unsurlarının her birinin dilin işlevleri ile yakından ilgili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ve konumuz özelinde kaynak tarafından gönderilen mesajın niteliği, niceliği, özneliği, nesneliği, kaynağın konuştuğu alıcının dinlediği ortamın (bağlam) okunması, anlaşılması dilin gönderge işlevi ile yakından ilgili olduğu görülmektedir. Bu nedenle çalışmada, ilk olarak, makalenin kavramsal temelini oluşturan iletişim sürecinin temel unsurları ele alınacaktır. Ardından, dilin farklı işlevleri üzerinde durularak bu işlevlerin teorik çerçevesi çizilecektir. Son aşamada ise, Yûsuf Sûresi'nden seçilen âyetler belirlenen dilsel işlevler açısından bir incelemeye tabi tutulacaktır. Bu analiz sayesinde, sûrede hangi dilsel işlevlerin baskın olduğu ve nasıl kullanıldığı ortaya konulacaktır. Böylece hem sûrenin dilsel özellikleri sistemli bir şekilde incelenmiş olacak, hem de iletişimsel boyutu daha iyi anlaşılacaktır.

1. Dil, İletişim ve İletişimin Unsurları

1.1. Dil ve İletişim

Dil, insanın duygu ve düşüncelerini aktardığı, hem cinsleriyle ve diğer varlıklarla iletişim kurduğu bir araçtır. Dil, aynı zamanda fikirlerin üretilmesinde ve bilimin ilerlemesinde önemli katkılar sunan insan yaşamının her alanında var olan bir olgudur. Dil, birçok düşünür ve dilci tarafından farklı şekillerde tanımlanır. İbn Cinnî'ye (ö.392/1002) göre dil, her milletin amaçlarını ifade ettiği sesler bütünüdür.⁷ Arap dilinin önemli dil alimlerinden Cürçânî (ö. 471/1078-79) ise dili, söz varlığı ile sözcüklerden yararlanan ve sözdizimi şeklinde açığa kavuşan bağlantılar sistemi olarak tanımlamaktadır.⁸ Başka bir tanımda ise dil, homojen bir dilsel grubun üyeleri arasında fikir ve duygu alışverişinde bulunmak için kullanılan fonetik sembollerden oluşan bir sistem şeklinde tarif edilmektedir.⁹ Yapılan bu dil tanımlarında çoğunlukla onun iletişim işlevine ağırlık verildiği görülmektedir.

Batı dillerindeki "communication" teriminin karşılığı olan iletişim, köken itibarıyla bir toplumun üyeleri arasında gerçekleştirilen ortak etkileşim süreçlerini ifade eder.¹⁰ İletişim, bireylerin bilgilerini, duygularını ve düşüncelerini paylaşarak toplumsal bağlarını güçlendirmelerine ve ortak anlamlar oluşturmalarına olanak tanır. İletişim, toplumsal yapının ve kültürel etkileşimlerin temel taşlarından biri olarak, bireyler arasındaki ilişkilerin dinamiklerini ve toplum içindeki koordinasyonu sağlar.¹¹ Bunun yanı sıra iletişim, belirli bir hedef kitleye düşünce, bilgi ve tutum kazandırmak amacıyla, olaylar ve durumlarla ilgili düşüncelerin ve duyguların aktarılma süreci olarak tanımlanır. Bu süreç, bilgi alışverişi ve etkileşim yoluyla gerçekleşir.¹² İnsanın Allah ile

⁷ Ebu'l Feth Osman b. Cinnî, *Hasâis*, thk. Muhammed Ali Neccâr (Mısır: Dâru'l Kütübü'l Mısıriyye, 1989), 1/34.

⁸ Abdulkâhir el-Cürçânî, *Delâilü'l-İ'câz*, thk. Mahmûd Muhammed Şâkir (Cidde: Dâru'l Medenî, 1989), 23.

⁹ Muhammed Ali Âl Hûli, *Esêlibü Tadrîsi'l-Lügati* (Ürdün: Dâru'l Felah, 2000), 15-16.

¹⁰ Merih Zillioğlu, *İletişim Nedir?* (İstanbul: Cem Yayınları, 1996), 4-5.

¹¹ Yavuz Tuna vd., *İletişim* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012), 4-5.

¹² Raşit Kaya, *Kitle İletişim Sistemleri* (Ankara: Teori Yayınları, 1985), 1.

olan iletişimde ise iletişim, tanrıdan insana, insandan tanrıya, şifâhi ya da şifâhi olmayan bir şekilde, vahiy, âyât, ibadet ve diğer yöntemlerle gerçekleşen bir olgu olarak açıklanmaktadır.¹³

1.2. İletişimin Unsurları

Sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesinde aktif rol oynayan bazı iletişim unsurları bulunmaktadır. Bu unsurlar sağlıklı bir iletişimin kurulmasında ve devam ettirilmesinde önemli bir yer teşkil etmektedirler. Bu unsurlar şunlardır:

1.2.1. Kaynak

Kaynak, iletişim sürecinde algılama, düşünme, seçme, yorumlama vb. yöntemlerle mesaj üreten ve üretmiş olduğu mesajı gönderen kişiyi ifade eder.¹⁴ Genellikle iletiyi gönderenle aynı kişi olur, ancak bazen bir toplum ya da topluluğun sözcüleri de bu rolü üstlenebilir. Kaynak, iletiyi önce zihninde şekillendirir ve ardından bu düşünceleri kodlayarak (sözcükler, işaretler veya semboller gibi) bir kanal aracılığıyla alıcıya gönderir. Kaynağın etkinliği, mesajın netliği ve alıcı üzerindeki etkisi açısından kritik bir rol oynar. İletişimin başarısı, kaynağın mesajı doğru bir şekilde kodlayıp iletmesiyle doğrudan ilişkilidir, bu nedenle kaynak, etkili bir iletişim süreci için merkezi bir unsurdur.¹⁵ Bu bağlamda kaynak, mesajı üreten, şekillendiren, kodlayan ve muhataba bir kanal ile ulaştıran kişi ya da kişileri ifade eder.

1.2.2. Alıcı

İletişimin unsurlarından bir diğeri olan alıcı, iletinin hedeflendiği kişi veya kişilerdir ve genellikle mesajı doğrudan alan kişidir.¹⁶ Alıcı, kendisine iletilen mesajı anlamak için kodlanmış sembolleri yorumlayarak çözer ve böylece iletişim sürecinin devamını sağlar. Alıcının mesajı doğru bir şekilde anlaması, iletişimin etkili bir şekilde gerçekleşmesi için kritik öneme sahiptir. İletişim sürecinde alıcı, sadece mesajı almakla kalmaz, aynı zamanda bu mesajı kendi bilgi ve deneyim çerçevesinde yorumlayarak geri bildirimde bulunur. Bu etkileşim, iletişimin dinamik ve karşılıklı bir süreç olduğunu gösterir.¹⁷ Muhatap konumunda bulunan alıcı kendisine yöneltilen mesajı alarak kodlanan sembolleri çözer ve iletişim sürecini devam ettirir.

1.2.3. Kod

İletişimin bir unsuru olarak kod, belirli bir belirtkeler düzenine ait kuralların toplamıdır.¹⁸ Kod, etkili bir iletişim için kritik bir öneme sahiptir. Gönderici ve alıcı arasında uyumlu bir kod bulunmadığında, mesajın doğru bir şekilde iletilmesi mümkün olmaz. Bu nedenle, kodun oluşturulması ve çözülmesi süreçlerinde gönderici ve alıcının ortak bilgi birikimleri, kültürel bağlamları ve deneyimleri büyük önem taşır. Ortak bir kodun anlaşılması, mesajın doğru ve etkili bir şekilde aktarılmasını sağladığı gibi

¹³ Toshihiko Izutsu, *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*, çev. M. Kürşad Atalar (İstanbul: Pınar Yayınları, 2017), 205-214, 231-237.

¹⁴ Nüket Güz, "İletişim Süreci ve Temel Öğeler", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 7 (Mart 2012), 127.

¹⁵ Kılıç, *Dilin İşlevleri ve İletişim*, 19; Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Multilingual Yayınları, 2002), 132; Kamile İmer vd., *Dilbilim Sözlüğü* (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011), 181.

¹⁶ İbrahim Görener, "İletişim Unsurları Açısından Vahiy-Kıraat İlişkisi", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/11 (Aralık 2001), 11.

¹⁷ Kılıç, *Dilin İşlevleri ve İletişim*, 19, 20.

¹⁸ Abdullah Öztürk, "İletişim Sistemleri ve İletişim Teorisi", *Selçuk İletişim* 1/1 (Mayıs 2014), 62.

iletişimde anlam kayıplarını en aza indirir. Bu bağlamda, kodun işlevi, iletişimin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için temel bir yapı taşıdır.¹⁹ Kod oluşturma ve kodu yorumlama işlemleri sırasında gönderici ile alıcının ortak olan bilgi birikimleri, kültürleri ve tecrübeleri büyük önem arz etmektedir.

1.2.4. Kanal

İletişimin unsurlarından kanal, mesajların kaynaktan alıcıya etkili bir şekilde ulaşmasını sağlayan fiziksel araçlara denir.²⁰ Kanal, hava, frekans, ışık ve tel gibi çeşitli araçları içerebilir. Bu bağlamda iletiyi taşıyan dilsel, imgesel, görsel, bedensel ve kitle iletişim araçlarının tümü kanalı oluşturmaktadır. İletişimde kanal, mesajın doğru bir şekilde alıcıya aktarımında kritik bir rol oynar. Ayrıca, insanların beş duyusu da iletişim kanalları olarak işlev görür. Bu duyular, iletişim sürecinin her aşamasında aktif rol oynayarak mesajın algılanmasını etkiler. Bu bağlamda, kanal kavramı sadece fiziksel araçlarla sınırlı kalmayıp, bireylerin duyuusal deneyimlerinin de iletişim sürecindeki önemini vurgular.²¹ İletişim esnasında mesajın kaynaktan muhataba ulaşmasını sağlayan fiziksel vasıtalar ve duyuusal deneyimler kanalı meydana getirmektedir.

1.2.5. Bağlam

Bağlam, mesajın iletiildiği toplumsal veya fiziksel çevreyi ifade eder ve metinlerin anlamlı bir şekilde anlaşılabilmesi için kritik bir ön koşuldur. Bağlam, metin ile çevresi arasında güçlü bir ilişki kurar; dolayısıyla bir metni tam olarak kavrayabilmek için bu ilişkiyi anlamak gereklidir. Bağlamın bilinmemesi, metnin anlaşılmasını zorlaştıracığı için metni yoruma açık bir hale getirir. Bu nedenle, metni doğru bir şekilde yorumlamak için bağlamın doğru bir şekilde belirlenmesi ve anlaşılması esastır.²² Bağlamın işlevi, metnin anlamını destekleyici bir çerçeve sunar ve metnin gönderge işleviyle doğrudan ilişkilidir. Bu noktada, bağlamın doğru bir şekilde anlaşılması, metnin derinlemesine ve doğru bir şekilde yorumlanabilmesi için temel bir unsurdur.

1.2.6. İleti

İleti, iletişim sürecinde gönderici tarafından muhataba belirli bir amaca yönelik olarak kodlanmış niyet, duygu, düşünce ve bilgi parçalarını içeren semboller ve anlamlar bütünü olarak tanımlanır.²³ Bu, iletinin hem içeriksel hem de iletişimsel boyutlarını kapsar. İletinin içeriksel boyutu, mesajın taşıdığı bilgi ve anlama ilgilidir. Bu, mesajın bilgi aktarımı amacıyla nasıl yapılandırıldığı ve hangi bilgiyi içerdiğini belirler. İletinin iletişimsel boyutu ise, göndericinin iletildiği bilginin alıcı üzerindeki etkisini ve bu bilginin sosyal, kültürel ya da psikolojik bağlamda nasıl algılandığını içerir. Bu nedenle ileti, yalnızca bilgi aktarmakla kalmaz; aynı zamanda göndericinin niyetini, duyuusal durumunu ve düşüncelerini de ifade eder. Bu yüzden, iletinin analizi hem mesajın içeriğine hem de gönderici ve alıcı arasındaki etkileşime dair derinlemesine bir anlayış gerektirir. İletinin taşıdığı iletişimsel değer, mesajın alıcı üzerindeki etkisini, anlamını ve

¹⁹ Kıran, *Dilbilim Akımları*, 87.

²⁰ İbrahim Arslanoğlu – Ekrem Ziya Duman, *İnsan İlişkileri ve İletişim* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2018), 26.

²¹ Kıran, *Dilbilim Akımları*, 86.

²² Kılıç, *Dilin İşlevleri ve İletişim*, 17; Fatih İbiş, "Anlamın Epistemolojik Ön Koşulu Olarak Bağlam", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25/2 (Haziran 2023), 715-716; Mustafa Köylü, *Psiko-Sosyal Açından Dinî İletişim* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2003), 31.

²³ Hasan Tutar- M. Kemal Yılmaz, *Genel İletişim Kavramları ve Modeller* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005), 31; Kılıç, *Dilin İşlevleri ve İletişim*, 17.

mesajın belirli bir bağlamda nasıl algılandığını içerir. Bu, mesajın alıcıya iletilme sürecinde ortaya çıkan çeşitli etkileşimleri ve anlamları anlamak açısından önemlidir. Dolayısıyla ileti, hem bilgi aktarımı hem de sosyal etkileşim açısından çok boyutlu ve çok katmanlı bir yapı sunar.²⁴ Etkili bir iletişimin kurulması aşamasında, çok boyutlu ve çok katmanlı bu yapı dikkate alınmalıdır. Zira ileti, iletişimin içeriksel boyutunu oluşturmaktadır.

2. Dilin İşlevleri

Dilin işlevinden maksadın dilin kullanımı, sözcenin ya da dilsel bir birimin amacı olarak tanımlanmaktadır.²⁵ Dilin işlevleri hakkında Halliday, Lyons, Malinowski, Britton ve Jakobson gibi farklı bilim insanları tarafından birçok sınıflandırma yapılmaktadır.²⁶ Bizim de araştırmamızda esas aldığımız Jakobson'un dilin işlevleri sınıflandırması şöyledir: Gönderge işlevi, çağrı işlevi, heyecana bağlı işlev, kanalı kontrol işlevi, şiirsel işlev ve üstdil işlevi.²⁷ Bu işlevler, dilin çeşitli yönlerini ve iletişim süreçlerindeki rollerini anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunar. Modern dilbilimde ele alınan dilin işlevlerine İslam ilim geleneğinde tefsir, belâgat, nahiv, kelim gibi ilimlerde kısmen de olsa yer verilir.²⁸

2.1. Gönderge İşlevi

Dilin işlevlerinden göndergesel işlev bağlam ögesi ile ilişkili bir işlev olarak görülmektedir. İletilerin çoğunluğunun başlıca işlevi olup, gerçekliğin kavranılmasını ve bilgi aktarımını hedeflemektedir. Dil, bu işlevi olayları, nesnelere ve ilişkileri açıklamak, tahlil etmek ve tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır.²⁹ Bu işlevde öznellik ve özgünlükten uzak bir ifade yöntemi ön plana çıkmaktadır.

Gündelik kullanımda bu işleve dilin bildirme işlevi adı da verilmektedir. Aynı zamanda bu işlev dilin temel işlevi kabul edilmektedir. İleti ve iletinin göndermede bulunduğu gönderge arasında gerçekleşen ilişkileri açıkladığı için bu işlevde üçüncü şahıs egemen olmaktadır.³⁰ Doğruluğa ya da yalnızca ihtimali olan her türlü yazılı iletinin temelini oluşturan bu işlev nesnel bilgileri konu edinmektedir.

Tanımlama, belirleme, bilgi ve haber verme, işaret etme, nesnellik, gerekçelendirme, tahlil/analiz, gösterge ve gösterilen arasındaki ilişkiler, bu işlevin özellikleri arasında yer almaktadır. Arapçada şart, haber, hal, bedel, sıfat cümleleri ve ismi işaretler, ismi mevsüller ve şahıs zamirleri dilin gönderge işlevinde kullanıldığını gösteren dilbilgisel

²⁴ Zekeriyâ Pak, *Allah-İnsan İletişimi* (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2005), 14; Kılıç, *Dilin İşlevleri ve İletişim*, 20.

²⁵ Kılıç, *Dilin İşlevleri ve İletişim*, 31.

²⁶ Kılıç, *Dilin İşlevleri ve İletişim*, 31-32.

²⁷ Roman Jakobson, *Linguistics and Poetics* (Cambridge-London: Belknap Press of Harvard University Press, 1987), 66.

²⁸ Ebû Bişr Sibeveyhi Amr b. Osmân b. Kanber el-Hârisî, *el-Kitâb* (Mısır: Dâru'l Kütübî'l Mısrıyye, 1983), 2/212; Ebû Muhammed Abdullâh b. Muhammed b. Saîd el-Hafâcî el-Halebî, *Sırrü'l-Fesâha* (Mısır: Matbaatü Muhammed Ali Sabîh, 1952), 63; Cürçânî, *Delâilü'l-İcâz*, 106.

²⁹ Svitlana Nesterova Coşkun, "Roman Jakobson'da Dilin İşlevleri ve İşleyiş Mekanizması", *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 36/17 (Ekim 2023), 330.

³⁰ Kıran, *Dilbilim Akımları*, 90-91; Bekir Topaloğlu vd., *İslam'da İnanç Esasları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1998), 25.

araçlardır. Aynı zamanda nasihat ve yönlendirme anlamı taşıyan cümleler bu işlevin kapsamına dahil olmaktadır.³¹

2.2. Çağrı İşlevi

Dilin çağrı işlevi, alıcıyı belirli bir eyleme yönlendirmeyi amaçlayan dilsel stratejilerin temelini oluşturur. Bu işlev, dilin sadece bilgi aktarımı değil, aynı zamanda alıcı üzerinde doğrudan bir etki oluşturma kapasitesini de vurgular.³² Çağrı işlevi, göndericinin belirli bir davranışı teşvik etmek için kullandığı emir, istek, itiraz ve seslenme gibi dilsel birimleri içerir.³³ Örneğin, “Kapıyı kapat” gibi bir emir veya “Lütfen bana yardım et” gibi bir istek, alıcının hemen harekete geçmesini sağlar. Aynı şekilde, “Bu adil değil!” şeklindeki bir itiraz veya “Buraya bak!” türünden bir seslenme, alıcının dikkatini çekmeye ve duygusal bir yanıt oluşturmaya yöneliktir. Bu işlev, sadece günlük iletişimde değil, aynı zamanda pratik uygulamalarda da kritik bir rol oynar. Kullanım talimatları, reçete bilgileri, reklamlar ve uyarı levhaları gibi çeşitli alanlarda, çağrı işlevi, alıcının doğru bir şekilde hareket etmesini sağlamayı hedefler. Örneğin, ilaç ambalajlarındaki talimatlar, güvenlik uyarı levhaları ve reklam sloganları, alıcılara belirli davranışları benimsemeleri için net bir yönlendirme sunar. Bu bağlamda, çağrı işlevinin dilsel iletişimdeki rolü, sadece bilgi verme değil, aynı zamanda etkili bir eylem oluşturma ve alıcının davranışlarını şekillendirme kapasitesini de ortaya koyar. Dilin bu işlevi, iletişimde hedeflere ulaşmak ve istenilen tepkileri almak açısından son derece önemlidir. Yani, çağrı işlevi, dilin etkileşimsel potansiyelini maksimize eden bir araç olarak öne çıkar ve sosyal etkileşimlerde belirleyici bir rol oynar.³⁴

2.3. Heyecana Bağlı İşlev

Heyecana bağlı işlev, göndericinin kişisel duygularını, değerlendirmelerini ve tavırlarını alıcıya iletmeyi amaçladığı bir dil işlevidir.³⁵ Bu işlev, dilin bireyselliği ve kişisel ifâdeyi dışa vurma kapasitesini yansıtır. Heyecana bağlı işlev, genellikle ünlemler gibi dilbilgisel formlarla belirginleşir ve metinlerde "ben" ve "biz" şahıslarıyla kendini gösterir. Bu işlev, kişinin bir varlık veya nesne hakkında sahip olduğu duyguları, düşünceleri ve yargıları ("iyi", "kötü", "güzel", "çirkin") ifâde etmede kullanılır.³⁶ Örneğin, günlükler, mektuplar, sanat eserleri, lirik şiirler ve edebiyat eleştirileri, heyecana bağlı işlevin etkili bir şekilde yansıtıldığı metinlerdir. Bu tür metinlerde, yazarın kişisel duyguları ve görüşleri ön plandadır ve okuyucuya bireysel bir perspektif sunulur. Dilin duygusal kullanımı olan heyecana bağlı işlev, bireysel tecrübelerin ve duyguların paylaşılmasında önemli bir rol oynar.³⁷

³¹ Bilkâsım Aliyah, vd., *Vezâifü'l-Lügati ve Efü'lü'l-Kelâmi fî Divânı Mevâkibi'l-Bûhi li Ş-Şâir Sâid Mirdifti* (Cezayir: Demokratik Halk Cumhuriyeti Yüksek Öğrenim ve Bilimsel Araştırma Bakanlığı Şehit Hama Lakhdar Üniversitesi Yayınları, 2021), 31-37.

³² Kıran, *Dilbilim Akımları*, 95.

³³ Elif Aktaş, “Dilin İşlevleri ve Söz Varlığı Açısından Pepee”, *IJOES'ler* 8/26 (Mart 2017), 336-337.

³⁴ Kılıç, *Dilin İşlevleri ve İletişim*, 39; Coşkun, “Roman Jakobson'da Dilin İşlevleri ve İşleyiş Mekanizması”, 331.

³⁵ Kıran, *Dilbilim Akımları*, 92.

³⁶ Aktaş, “Dilin İşlevleri ve Söz Varlığı Açısından Pepee”, 337.

³⁷ Coşkun, “Roman Jakobson'da Dilin İşlevleri ve İşleyiş Mekanizması”, 330; Kıran, *Dilbilim Akımları*, 91-92.

2.4. Kanalı Kontrol İşlevi

İlişki işlevi olarak da bilinen kanalı kontrol işlevi, kaynak ve alıcı arasında ruhsal bir ilişki kurarak, ikisi arasındaki iletişimi devam ettiren bir işlevdir.³⁸ Telefon görüşmelerinde görüşmenin başlaması ve devam ettirilmesinde bu işlev ortaya çıkmaktadır. Muhatap ile ilişki başlatmak ve bu ilişkiyi sürdürmek istediğimiz zaman sorulan sorular da kanalı kontrol işlevinin kapsamı arasında yer almaktadır.³⁹ Bu işlevin diğer adı kanalı teyid işlevidir. Kanalı kontrol işlevi, kaynak ve alıcı arasında kurulan ilişkinin sürüp sürmeyeceğinin belirlenmesine etki eder. Bu işlev ayrıca iletişim kanalının aktif olup olmadığına dair bir kontrol vasıtasıdır.⁴⁰

2.5. Şiirsel İşlev

Şiirsel işlev diğer adıyla yazınsal işlev, iletişim esnasında dilin yaratıcı ve sanatsal yönünü içeren işlev olarak ifade edilmektedir.⁴¹ Yazınsal işlev mesajın bizzat kendisiyle ilgilenen ve her türlü dilsel bulguları ya da dilin gücül deneyim formlarını içeren bir işlevdir. Bu işlevin en bariz anlatım şeklini, şiirde, edebiyatta, şarkıda, tiyatrodada ve reklam yazılarında bulduğu ifade edilmektedir.⁴² Aynı zamanda bu işlev sesbilgisel, sözdizimsel ve metnin yapısında kendini gösteren bir işlevdir.⁴³

2.6. Üstdil İşlevi

Üstdil işlevinin gayesi muhatap tarafından idrak edilemeyen göstergelerin anlamını muhataba açıklamaktır.⁴⁴ Kaynak, betimleme mevzusu olarak kodu ele alarak dilden bahsetmek için, dili kullanmaktadır. Bu bağlamda dili ele alan ve onu açıklayan işlevdir.⁴⁵ Temel gayesi dili açıklamak ve betimlemek olan dilbilgisi kitapları ve sözlükler bu işlevin yer aldığı yerler olarak görülmektedir.⁴⁶

3. Gönderge İşlevi Bağlamında Yûsuf Sûresi'nin Bazı Âyetlerinin Tahlili

Yûsuf Sûresi Mekke döneminde nazil olup 111 âyetten oluşmaktadır.⁴⁷ Sûrede Hz. Yûsuf'un çocukluğundan itibaren yaşadığı sıkıntılar ve bu sıkıntılara karşı olan sabrı ile nasıl başarıya kavuştuğu haber verilmekte ve müminler için faydalı nasihatler ve önemli mesajlar içermektedir.⁴⁸ Sûrede yer alan tüm âyetleri, dilin işlevleri açısından analiz etmek makalenin sınırlarını aşacağı için bazı âyetler üzerinde durulmuştur. Bu ilgili

³⁸ Hilmi Uçan, "Dilin İşlevleri ve Edebiyat Eğitiminin Amaçları Çerçevesinde 1929 Müfredat Programı", *İlmi Araştırmalar Dergisi* 22 (Şubat 2014), 222.

³⁹ Kıran, *Dilbilim Akımları*, 96-97.

⁴⁰ Coşkun, "Roman Jakobson'da Dilin İşlevleri ve İşleyiş Mekanizması", 331-332.

⁴¹ Veysel Kılıç, "Dilin İşlevleri: Metin Eylem Kuramı Yaklaşımı", *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (Şubat 2007), 135.

⁴² Kıran, *Dilbilim Akımları*, 99.

⁴³ Kıran, *Dilbilim Akımları*, 103.

⁴⁴ Aktaş, "Dilin İşlevleri ve Söz Varlığı Açısından Pepee", 337.

⁴⁵ Berke Vardar, *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri* (Ankara: Tok Yayınları 1982), 46.

⁴⁶ Kıran, *Dilbilim Akımları*, 99.

⁴⁷ Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l Arabî, 1410), 18/416.

⁴⁸ Yûsuf 12/16, 20-23, 26, 33, 54, 56, 99-101; Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân* (Mekke: Dâru't-Terbiyyeti ve't-Türâs, ts.)15/546; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Al-Baradouni-İbrahim Tfayesh (Kahire: Dâru'l Kütüb'l Mısıryye, 1963), 9/118; Bekir Topaloğlu, "Yûsuf Sûresi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 29 Temmuz 2024).

âyetler dilin gönderge işlevi kıstas alınarak inceleme ve tahlil yapılırken öncelikle âyetin Arapça metni, meali, âyette yer alan iletişim unsurları tespit edilmiştir. Sonrasında da âyetlerin, tefsir kaynaklarından ve diğer dilsel verilerden yararlanılarak tahlil edilmesi hedeflenmiştir. Yûsuf Sûresi dilin işlevleri açısından analiz edildiğinde bütünüde egemen olan ve ön plana çıkan işlevin gönderge işlevi olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda sûrede gönderge işlevinin yer aldığı örnek âyetlerden bazıları şu şekildedir:

3.1. Birinci Örnek Âyet

الر تَلْكَ آيَاتِ الْكِتَابِ الْمُبِينِ “Elif Lâm Râ. Bunlar, apaçık Kitabın âyetleridir.”⁴⁹

Kur’an-ı Kerim’den bahseden bu ayette kaynak Allah, alıcı ise Hz. Peygamber ve tüm insanlardır. Âyette Kur’an’ın içeriği, üslûbu, lafzı, manası ile kendisinde kusur olmayan; ilahi, mucizevi bir kitap olduğunun bildirilmesi, âyetin iletişimini oluşturmaktadır. Allah-insan iletişiminin ilk aşamasında vahyin taşıyıcısı Cebrail iken, vahyin insanlara tebliği aşamasında ise peygamber kanal olmaktadır. Vahyin aktarıldığı sonraki süreçlerde de diğer yazılı, görsel, işitsel ve her türlü araç kanalı oluşturmaktadır. Bu âyette kod, Kur’an dili olan Arapçadır. Cenâb-ı Allah, Kur’an’ın inkârcı muhataplarına harflerini bildikleri bir dil ile indirilen bir kitap olduğunu söylemesi ve Kur’an’ın nasıl bir kitap olduğunu tasvir etmesi âyetin bağlamı hakkında bilgi vermektedir. Âyetin bağlamından Kur’an’ın muhataplarının onu iyi anlamalarına rağmen inkâr ettikleri de anlaşılmaktadır.

Örnek olarak verilen âyete, bir bütün halinde bakıldığında onun muhatabına Kur’an hakkında bilgi veren bir üslûba sahip olduğu görülmektedir. Muhataba Kur’an’ın apaçık bir kitap olduğu beyan edilmektedir. Dilbilgisel ve belâğî açıdan incelediği zaman âyetin başında gelen *Elif Lâm Râ* şeklindeki harflerin varlığı, sahip oldukları yapısal formları yönüyle muhatabın dikkatini çeken bir yapıya sahip olduklarını göstermektedir. Bu harflerin âyetin başında gelmesi ayette berâat-i istihlâl sanatının da varlığını göstermektedir.⁵⁰ Berâat-i istihlâl, nesir ve nazımda amaca, içeriğe işaret eden bazı kelime ve deyimlerin yardımıyla mevzuya dikkat çekici güzel bir üslûp ile başlama sanatıdır.⁵¹ Bu noktada berât-i istihlâl dilin çağrı işlevini yansıtan dilsel bir argümandır. Bu açıklamaların yanı sıra müfessirlerin âyette yer alan hurûf-u mukattaalara dikkat çekerek onlar üzerinde yaptıkları açıklamalar, verdikleri bilgiler, âyetin bilgi verme fonksiyonu ortaya çıkarmaktadır.⁵² Bu çerçevede âyete bakıldığında âyetin üslûbunda, muhatabın dikkatini çekmesi yönüyle çağrı işlevine ve ona bilgi aktarma yönüyle de gönderge işlevine ulaşılmaktadır.

Mübteda ve haberden oluşan *الر تَلْكَ آيَاتِ الْكِتَابِ الْمُبِينِ* âyetin bu kısmı faide-i haber ve ibtidaî kelimelerden nitelenmektedir.⁵³ Cümlede *الر تَلْكَ آيَاتِ* mübteda ve haberin varlığı, âyetin anlatım üslûbunda gönderge işlevini ortaya çıkarmaktadır. Zira haber, mübtedanın durumu hakkında bilgi veren bir fonksiyona sahiptir. Yine âyetin faide-i haber olarak nitelenmesi de gönderge işlevinin varlığını göstermektedir. Çünkü faide-i haberin

⁴⁹ Kur’an Yolu (Erişim 29 Temmuz 2024), Yûsuf 12/1.

⁵⁰ Kur’an Seferberliği, “Kur’an Seferberliği” (Erişim 29 Temmuz 2024).

⁵¹ Celâluddîn Muhammed b. Abdurrahman Hatîb el-Kazvîni, *el-Îzâh fî Ulûmi’l-Belâga* (Beirut: Dâru’l Kütübî’l İlmiyye, 1405), II/428-432; Nasrullah Hacı Müftüoğlu, “Berâat-i İstihlâl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 29 Temmuz 2024).

⁵² Kurtubî, *el-Câmi’ li-Ahkâmi’l-Kur’an*, 9/118; Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, sad. Sıtkı Güllü (İstanbul: Huzur Yayınevi, 2008), 5/7-8.

⁵³ Kur’an Seferberliği, “Kur’an Seferberliği”.

cümledeki temel fonksiyonu muhataba bilmediği bir konuda bilgi vermektir.⁵⁴ **تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ** kısmında Kur'an'ın derecesinin, şanınin yüceliği ve yüksekliliğini göstermek amacıyla uzak için kullanılan ismi işarette yer verilmiştir.⁵⁵ Bu açıdan bakıldığında da ismi işaretin, muhataba işaret edilenin önemine dikkat çekmesi sebebiyle, âyetin anlatım üslûbunda, dilin çağrı işlevinin de varlığı ortaya çıkmaktadır.

Âyette **الْمُبِينِ** kelimesinin, **الْكِتَابِ** kelimesi için sıfat olması cümlede itnâb sanatında varlığını göstermektedir. İtnâb, bir düşüncenin gereğinden fazla sözle ifade edilmesi anlamına gelmektedir.⁵⁶ Bu bağlamda sıfat da tâbi olduğu kelimeyi tahsis, pekiştirme gibi farklı şekillerde açıklayan bir açıklama biçimidir.⁵⁷ Sıfatın bu özelliği, âyetin dilin gönderge işlevi ile kullanıldığına işaret eder. Özellikle tefsir kaynaklarında **الْمُبِينِ** lafzı üzerinde durularak bu kavram ile Kur'an'ın hem lafzında hem de manasında kusur olmayan bir kitap olduğuna vurgu yapılmakta ve muhataba Kur'an hakkında bilgi verilmektedir. Nitekim tefsirlerde **الْمُبِينِ** kavramı ile Kur'an-ı Kerim'in bazı özellikleri açıklanarak onun nasıl bir kitap olduğu hakkında bilgilere yer verilmesi âyetin anlatım üslûbunda dilin gönderge işlevini desteklemektedir.⁵⁸ **الْمُبِينِ** lafzının taşıdığı lügat ve terim anlamları da bu kavramın bilgi aktarma fonksiyonunun var olduğunu göstermektedir.⁵⁹ Bu açıdan da âyetin anlatım üslûbunda ilgili lafzın bilgi aktarma fonksiyonunun varlığı âyette dilin gönderge işlevinin göstergeleri arasında yer almaktadır.

Bütün bu açıklamalarla âyetin anlatım üslûbunda dilin gönderge işlevi ve çağrı işlevinin korelasyonun var olduğu görülmektedir. Zira başta muhatabın dikkatini çeken harflerin, devamında da Kur'an'ın âyetlerinin yüceliğine muhatabın dikkatini çekmek için uzak ismi işaretin kullanılması dilin çağrı işlevini gösteren göstergeler arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra âyetin Kur'an hakkında bilgi veren üslûbu, faide-i haber cümlelerinin varlığı, mübîn lafzının lügat ve terim manası, mübteda-haber ve sıfat-mevsuf ilişkileri âyette gönderge işlevini destekleyen ve ortaya çıkaran hususlar olarak karşımıza gelmektedir. Ayrıca müfessirlerin burada mübîn lafzı üzerinde yoğunlaşarak Kur'an hakkında muhataba bilgi verme yönündeki açıklamaları âyette gönderge işlevini ön plana çıkarmaktadır. Âyet genelinde dilin çağrı işlevine dair özelliklerin muhataba bilgi verme noktasında dilin gönderge işlevini destekleyen onu pekiştiren bir işlev olarak geldiği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan âyetin anlatım üslubunda berâat-i istihlâl ve itnâb sanatının varlığı, âyetin anlatım üslûbunda şiirsel işlevinde varlığını bize yansıtmaktadır. Zira Kur'an'ın bazı âyetlerinde yer alan bazı dilsel inceliklerin ve belâğî özelliklerin dilin şiirsel işlevini yansıttığı anlaşılmaktadır.

⁵⁴ Kazvîni, *İzâh*, 1/17; Ali Bulut, *Belâğat Meânî-Beyan-Bedî* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2019), 103.

⁵⁵ Muhammed Ali es-Sâbûni, *Safvetü't-Tefâsir* (Kahire: Dâru's-Sâbûni, 1997), 2/37.

⁵⁶ Ebû Hilâl Askerî, *Kitâbu's-Sinâ'ateyn*, nşr. Muhammed el-Bicâvî-Ebu'l-Fazl İbrâhîm (Kâhire: Dâru'l-Kütübî'l-Hadîse, 1971), 318.

⁵⁷ Ebû'l-Fazl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr Süyûfî, *el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, nşr. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrâhîm (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1433), II/855-858.

⁵⁸ Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an Hakâ'iki Gavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vücûhi't-Te'vîl* (Beyrut: Dâru'l Kütübî'l Arabî, 1987), II/440-441; Kurtubî, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 9/118; Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, 5/177-178.

⁵⁹ Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî, *Müfredâtü elfâzi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru's-Şâmiyye, 2002), 157-158.

3.2. İkinci Örnek Âyet

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ “Hani Yusuf babasına, “Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana boyun eğiyorlardı.” demişti.”⁶⁰

Hz. Yûsuf’un rüyasını babasına anlattığı bu âyette,⁶¹ kaynak yani konuşan Hz. Yûsuf, alıcı ise Hz. Ya’kûb’tur. Hz. Yûsuf’un gördüğü rüyayı babası Hz. Ya’kûb’a gördüğü şekliyle aynen anlatması, âyetin taşıdığı iletiyi meydana getirmektedir. Bu âyette Hz. Yûsuf ve Hz. Ya’kûb arasında sözlü bir iletişim meydana gelmektedir. Bu sebeple ikisi arasında gerçekleşen sözlü iletişimde, iletişim kanalını hava meydana getirmektedir. O dönem Hz. Ya’kûb ve oğlu Hz. Yûsuf’un yaşadığı bölgede kendi aralarında konuştukları dil bize iletişimin kodunu vermektedir. Âyetin siyâk ve sibâki ile birlikte düşünüldüğünde Hz. Yûsuf’un anlattığı rüyayı, kardeşleri duyduğu zaman, ona kötülük edebilecek kadar önemli bir rüya olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca o dönem toplumunda rüya tabiri olgusunun da var olduğu anlaşılmaktadır.

Âyet, genel bütünlüğü içerisinde ele alındığında, onun bir haber verme amacı taşıdığı görülmektedir. Zira âyetin genel anlatımında Hz. Yûsuf’un gördüğü rüyayı babasına aynı şekilde anlattığı görülmektedir. Bu açıklamanın yanı sıra âyet dilsel ve belâği hususlar açısından incelendiğinde dilin gönderge işlevini destekleyen unsurlar göze çarpmaktadır. Nitekim âyetin لِأَبِيهِ يُوسُفُ لِأَبِيهِ ibaresi ile başlaması âyette bir bilgi aktarımının olacağını bize göstermektedir. Bilgi aktarımın söz konusu olması âyette gönderge işlevinin özellikleri arasında yer almaktadır. أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا ifadesinde yer alan sayısal ifade, âyetin anlatımında nesnel bir bilginin varlığını göstermektedir. Nesnel bilgi aktarımı da bu âyette gönderge işlevinin kullanıldığını gösterir. Yine bu kısımda كَوْكَبًا kelimesinin temyiz konumunda⁶² bulunması da âyetin anlatım üslûbunda gönderge işlevini gösteren göstergelerden sayılmaktadır. Zira temyiz; kendinden önce geçmekte olan manası kapalı ve birçok manaya ihtimali olan bir kelimeyi açıklayan câmid, nekre ve mansûb isme denir.⁶³ Burada temyiz ile ilgili olarak yapılan açıklama dilin gönderge işlevinin özellikleri ile örtüşmektedir. Çünkü gönderge işlevinin temel fonksiyonlarından birisi de söylenen cümleye duygular katılmadan yapılan açıklama ve betimlemelerdir. Ayrıca رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ terkinde bulunan سَاجِدِينَ kelimesinin hal pozisyonunda bulunması da dilin gönderge işlevini destekleyen göstergeler arasında yer almaktadır. Nitekim hal/durum zarfı öğesi de cümlede kendinden önce geçen kelimenin durumuna açıklık getirmektedir.⁶⁴ Bu açıklamaların yanı sıra âyette nida harfinin ve tekit harfinin bulunması âyetin anlatım üslubunda çağrı işlevinin varlığını ve يَا أَبَتِ kelimesindeki mahzûf ve إِنِّي harfindeki mütekellim zamirleri de âyette heyacana bağlı işlevin özelliklerini yansıtmaktadır. Çünkü ben ve biz şahıs zamirleri heyecana bağlı işlevin fonksiyonunu yansıtan unsurlar arasında yer almaktadır. Âyette gönderge işlevi ile

⁶⁰ Yûsuf 12/4.

⁶¹ Yûsuf 12/4.

⁶² Ebû İshâk İbrâhîm b. ez-Zeccâc el-Bağdâdî, *Me’âni’l-Ku’ân ve İ’râbühû* (Beyrut: Âlemü’l Kütüb, 1988), 3/90.

⁶³ Ebû Muhammed Cemâluddîn Abdullah İbn Hîşam el-Ensârî, *Katru’n-Nedâ ve Bellüs-Sadâ* (Beyrut: Mektebetü’l Asriyyetü, 2011), 266; Mustafa Meral Çörtü, *Arapça Dilbilgisi Nahiv* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, 2006), 223; Kur’ân Seferberliği, “Kur’ân Seferberliği”.

⁶⁴ İbn Hîşam, *Katru’n-Nedâ*, 322; Ebû Muhammed Cemâluddîn Abdullah İbn Hîşam el-Ensârî, *Evdâhu’l-Mesâlik ilâ Elfiyyeti İbn Mâlik* (Beyrut: Mektebetü’l-Asriyyetü, 2008), II/257; Çörtü, *Nahiv*, 223; Kur’ân Seferberliği, “Kur’ân Seferberliği”.

birlikte çağrı ve heyecana bağlı işlevlerin olması bu üç işlevin hem birbiri ile olan uyumunu, desteğini hem de âyetin anlatım zenginliğindeki icazını göstermektedir.

إِذْ قَالَ يُوسُفُ “Bir zamanlar Hz. Yûsuf şöyle demişti ki” bölümü, (önceki âyette bulunan) أَحْسَنَ الْقَصَصِ “en güzel kıssa” ifadesinden bedeldir. Bedel ögesi, pekiştirme yönüyle tekit; açıklama ve sınırlama bakımından da sıfat ögesine benzemektedir.⁶⁵ Bu bağlamda (Hani ifadesinde) zaman, anlatımı da yer almaktadır ki bu da anlatılan, aktarılan şey anlamına gelir. Bir hikayenin vakti aktarıldığında, kendisi anlatılmış olmaktadır.⁶⁶ “Bir zamanlar Yûsuf şöyle demişti” ibaresinin, öncesinde bulunan “en güzel kıssa” dan bedel olması da, âyetin anlatım üslûbunda dilin gönderge işlevini göstermektedir. Zira bedel kendisinden önce yer alan ifade ya da ibare hakkında açıklama ve bilgi vermeye karşılık gelmektedir. Bu bakımdan dilbilgisel bir husus olan bedelinde dilin gönderge işlevi ile örtüşen bir husus olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak yapılan açıklamalar, âyetin anlatım üslûbunda, çağrı ve heyecana bağlı işlevin varlığına rağmen; gönderge işlevinin daha baskın bir işlev olduğunu bize göstermektedir.

3.3. Üçüncü Örnek Âyet

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانٍ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبَأْنَا بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ “Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri, “Ben rüyamda şaraplık üzüm sıkığımı gördüm” dedi. Diğeri, “Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmeğe taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz” dedi.⁶⁷

Hz. Yûsuf’un zindan arkadaşlarıyla diyalogunun yer aldığı bu âyette iletişim unsurları şunlardır: Âyetin ilk kısmında kaynak Allah iken devam eden anlatımda konuşanlar kralın aşçısı ve sâkisi olmaktadır. Alıcı ya da muhatab âyetin ilk başında Hz. Peygamber ve tüm insanlar sonrasında ise Hz. Yûsuf’tur. İleti Hz. Yûsuf’un kralın aşçısı ve şarapçısı ile birlikte zindana atılması ve bu iki kişinin rüya görmesi, gördükleri rüyayı tabir edemeyince Hz. Yûsuf’a anlatarak rüyanın yorumu hakkında ondan yardım istemeleridir. Allah’ın Hz. Peygambere vahiy göndermesi aşamasında kanal; vahiy meleği, vahyin insanlara tebliğinde, Hz. Peygamber ve Kur’an-ı Kerim olmaktadır. Ayrıca aşçı, sâki ve Hz. Yûsuf arasında geçen sözlü iletişimde kanal hava olmaktadır. Başta Arapça sonrasında o dönemde Mısırlıların kendi aralarında konuştukları dil, kodu meydana getirmektedir. Âyetin bağlamından o dönem toplumunda rüya olgusunun yaygın bir olgu olduğu ve rüyayı yorumlayan kişinin de rüyanın doğru yorumlanması açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Örnek olarak ele alınan bu âyette dilin gönderge işlevinin daha ön planda olduğu görülmektedir. Nitekim âyetin وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانٍ kısmının müspet mazi fiil formunda faide-i haber olması ve bu cümlede iki genç ibaresiyle sayısal bir verinin bulunması, nesnel bir anlatımın varlığını göstermektedir. Âyetin muhâtaba bilgi aktaran bu özelliği, âyette gönderge işlevinin kullanıldığını gösterir. Âyetin قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا kısmının da müspet mazi fiil formunda faide-i haber olarak nitelenmesi ve أَعْصِرُ

⁶⁵ Ebü'l-Feth Os mân B. Cinnî el-Mevsilî el-Bağdâdî, *el-Luma' fi'l-'Arabiyye*, thk. Hüseyin Muhammed Şeref (Mısır: el-Mektebetü'l-Ezheriyye li't-Turâs, 1978), 68.

⁶⁶ Zemahşeri, *el-Keşşâf*, 3/522; Muhammed b. Muhammed et-Tâhir et-Tûnisî İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr* (Tunus: Dâru'l Tûnûsiyye, 1984), 12/205.

⁶⁷ Yûsuf 12/36.

حُمْرًا cümlesinin hal konumunda bulunması dilin gönderge işlevini gösteren unsurlar arasında yer almaktadır. Zira hal cümleleri; sevgi, övgü, yergi vb. şekillerde anlama zenginlik katan itnâb sanatının varlığını yansıtmaktadır.⁶⁸

Bahse konu olan âyette وَقَالَ الْأَخْرُ إِنِّي أَرَيْتِي أَحْمَلُ فَوْقَ رَأْسِي حُمْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ cümlesinin müspet mazi fiil formunda faide-i haber olması, أَحْمَلُ فَوْقَ رَأْسِي ifâdesinin اَرَانِي kısmı için hal konumunda olması ve تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ cümlesinin de حُمْرًا kelimesinin sıfatı olması, âyette gönderge işlevi kullanıldığını gösteren kanıtlardır. Zira faide-i haber cümleleri muhataba bilgi verirken hal ve sıfat cümleleri de kendilerinden önceki mevsufu açıklayan dil yapıları olarak işlev görür.⁶⁹ Ayrıca تَبَيَّنَا بِتَأْوِيلِهِ ibaresinde تَبَيَّنَا fiilinin haber verme, bilgi aktarma anlamına gelmesi, بِتَأْوِيلِهِ ibaresinin analiz ve yorumlama anlamı taşıması ve إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ibaresinde ki نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ kelimesi ile “rüya tâbir işini iyi yapan” şeklinde bir tanımlamaya yer verilmesi, âyette dilin gönderge işlevinin kullanıldığını göstermektedir.⁷⁰ Tüm bu açıklamaların yanı sıra âyette muhatabın dikkatini konuya çeken tekit edatlarının bulunması, talep bildiren تَبَيَّنَا emir fiilinin varlığı, نَرَاكَ muzari fiilinde yer alan muhatap zamiri muhatabın dikkatini çekmek, onun zihninde olayı canlandırmak amacıyla gençlerin gördükleri rüyalarını muzari fiil sigasıyla, anlatmaları dilin çağrı işlevinin varlığını göstermektedir. Diğer taraftan نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ifadesi Hz. Yûsuf’a yönelik olarak zindandaki iki genç tarafından söylenmiş bir medh ifadesini yansıtmaktadır.⁷¹ Bu açıdan da âyetin نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ kısmının da dilin heyecana bağlı işlevini yansıttığı anlaşılmaktadır. Zira medh ve yergiler konuşanın duygularını yansıtır.

Yapılan bu açıklamalar sadedinde âyetin anlatım üslûbunda dilin gönderge işlevi ile çağrı işlevinin varlığına rastlanmaktadır. Fakat âyet üzerinde yapılan dilsel ve belâği açıklamalar ve âyetin genel üslûbu, onun anlatım üslûbunda gönderge işlevinin varlığını ön plana çıkarmaktadır. Söz konusu âyette çağrı işleviyle bağlantılı emir fiili ve tekit edatının kullanılması, muhatabın dikkatini çekmek amacıyla. Bu açıdan âyette, dilin çağrı işlevini yansıtan bu dil yapılarının bulunması, âyette hâkim olan gönderge işlevini desteklemektedir.

3.4. Dördüncü Örnek Âyet

وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعٌ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُؤْيَايَ إِنَّ كُنْتُمْ لِلرُّؤْيَا تَعْبُرُونَ “Kral, “Ben rüyamda yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil başak ve yedi de kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, rüyama bana yorumlayın.” Dedi.”⁷²

⁶⁸ Askerî, *Kitâbu's-Sinâ'ateyn*, 190-192; Abdurrahman Hasan Habenneke el-Meydânî, *el-Belâgatü'l-Arabiyye Ususuha ve Ullûmuhâ ve Funûnuhâ* (Dimeşk: Dâru'l Kâlem, 1996), II/15; İbn Hişam, *Katru'n-Nedâ*, 322; Kur'an Seferberliği, “Kur'an Seferberliği”.

⁶⁹ Ömer Kara, “Belâgat İlminde İki İfade Biçimi: Itnâb-İcâz (I) Kur'an Metninin Anlaşılmasındaki Rolü Üzerine Bir Deneme”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 1(2000), 373.

⁷⁰ İsfahânî, *el-Müfredât*, 788-789; Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ebî'l-Hasen b. el-Hüseyn el-Gaznevî en-Nisâbüri, *İcâzü'l-Beyân 'an Me'âni'l-Kur'an* (Beyrut: Dâru'l Garbi'l İslami, 1415), I/436; Celâleddin el-Mahallî-Celâleddin es-Süyûtî, *Tefsîru'l-Celâleyn* (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 2013), 239; Zemaşşerî, *el-Keşşâf*, 3/596

⁷¹ Ebû Hayyan el-Endülüsî, *el-Bahrü'l-Muhît* (Beyrut: Dâru'l Fikr, 2000), 6/276; Ahmed Mustafa el-Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî* (Mısır: Mektebetü Mustafa el-Bâbî, 1946), 12/145; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 10/7; Kur'an Seferberliği, “Kur'an Seferberliği”.

⁷² Yûsuf 12/43.

Bu âyetteki iletişim unsurları şunlardır: Kaynak yani konuşan kral, alıcı ise kralın çevresinde bulunan vezir vb. kişilerdir.⁷³ Kralın gördüğü rüyayı anlatması ve yorumu konusunda çevresinde bulunan danışma meclisinden yardım talebinde bulunması âyetin iletisini göstermektedir. Kral ve onun etrafında bulunan danışma meclisi ya da dönemin bilginleri arasında geçen sözlü konuşmada iletişim kanalını hava oluşturmaktadır.⁷⁴

Âyetin dilbilimsel ve belâğat yönünden detaylı bir incelemesine gerek duyulmaksızın, yalnızca yüzeysel bir bakışla dahi gönderge işlevinin baskın olduğu açıkça görülmektedir. Zira burada kaynak konumunda bulunan kral, gördüğü rüyayı çevresinde bulunanlara açıklamakta ve hakkında çevresindekilere bilgi vermektedir. Bu bakımdan âyetin genel anlatımında bir bütün halinde dilin gönderge işlevi göze çarpmaktadır. Bu açıklamanın yanı sıra âyette bulunan bazı dilsel ve belâğî formlar da gönderge işlevini desteklemektedir. Nitekim âyetin genelinde yer alan faide-i haber cümleleri, سَمَانِ kelimesinin ve يَأْكُلُهُنَّ muzari fiil cümlesinin بَقَرَاتٍ kelimesi için sıfat konumunda olması, sıfatların itnâb sanatı kabul edilmesi, انْ كُنْتُمْ لِلرُّعْيَا تَعْبُرُونَ ibaresinin şart üslubu şeklinde tahlil anlamı taşıması, âyette yer alan sayısal ifadelerin taşıdığı nesnel anlatım ve rüya tabiri üzerine müfessirlerin yaptığı açıklamalar âyette dilin gönderge işlevini destekleyen dilsel ve belâğî unsurlar olarak göze çarpmaktadır.⁷⁵ Tüm bu açıklamaların yanı sıra âyetin anlatım üslûbunda dilin gönderge işlevini destekleyen çağrı işlevinin de varlığı görülmektedir. Çünkü âyette nida üslûbunun, emir fiilini ve كُنْتُمْ de bulunan muhatap zamirinin varlığı, dilin çağrı işlevini yansıtan dilsel birimler olarak göze çarpmaktadır. Âyette dilin çağrı işlevini gösteren dil yapıları bulunmakla birlikte hâkim işlev gönderge işlevidir. Zira âyette yer alan belâğî incelikler, müfessirlerin değerlendirmeleri ve üslûbu bunu destekler niteliktedir. Son âyetin dilsel özellikleri, belâğat incelikleri, genel anlatım üslûbu ve müfessirlerin açıklamaları, âyette gönderge işlevinin baskın olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç

Yûsuf Sûresi'ndeki âyetler genel olarak, Hz. Yûsuf'un yaşamındaki kritik olayları, rüyasından başlayarak kuyuya atılması, köle olarak satılması, zindana düşmesi ve önemli makamlara yükselmesi gibi süreçleri ayrıntılı bir şekilde sunar. Bu anlatım, dilin gönderge işlevinin ön planda olduğu bir üslûpla gerçekleştirilmiştir. Burada, âyetlerin genel yapısı ve içeriği, bilgi verme amacını belirgin bir şekilde yansıtmaktadır. Ayrıca, sûredeki dilsel unsurlar, nida, emir, talep ve çeşitli zamirler gibi, dilin diğer işlevlerini de açıkça sergilemektedir.

Metinlerde dil işlevlerinin ayrıştırılması her zaman kesin sınırlarla mümkün olmayabilir; bir cümlede birden fazla işlev iç içe geçebilir ve bu işlevler birbirini destekleyebilir. Yûsuf Sûresi'nde, gönderge işlevi belirgin şekilde öne çıkar, çünkü âyetler bilgi sunma ve anlatımda nesnellik üzerine odaklanmıştır. Özellikle, âyetlerdeki sıfatlar, hal cümleleri, temyizler ve sayısal ifadeler, gönderge işlevini pekiştiren unsurlardır. Ayrıca, âyetlerdeki duygusal içerikten yoksun ve nesnel bir anlatım tarzı, bu işlevin nasıl etkili bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Dil işlevlerinin detaylı analizi, metinlerin çok boyutlu

⁷³ Yûsuf 12/43.

⁷⁴ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 5/226-228; Zemaşşerî, *el-Keşşâf*, 3/610-614.

⁷⁵ Endülüsî, *el-Bahrü'l-Muhît*, 6/295; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 5/227; Zemaşşerî, *el-Keşşâf*, 3/610-614; Yazır, *Hak Dîni Kur'an Dili*, 5/197-203; Ebu'l-Fidâ İsmâîl İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed el-Sâlame (Riyad: Dâru't-Taybe, 1999), 4/392.

değerlendirilmesine olanak tanır ve Kur'an'ın daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunur. Yûsuf Sûresi'nde gönderge işlevinin belirgin olarak ortaya konması, âyetlerin bilgi verici özelliklerini ve dilsel derinliğini anlamada önemli bir katkı sağlar. Bu, hem âyetlerin içsel yapısının daha iyi anlaşılmasına hem de Kur'an'ın anlatım zenginliğinin ve işlevsel kompleksliğinin daha net bir şekilde görülmesine yardımcı olur. Kur'an âyetleri ve sûreleri üzerine yapılacak benzeri çalışmalar, Kur'an'ın anlaşılması ve yorumlanmasına dair yenilikçi bir bakış açısı sunabilir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	<i>Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</i>
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Etik Bildirim	turkiyeilahiyat@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Veri Toplanması: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Veri Analizi: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Makalenin Yazımı: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Makale Gönderimi ve Revizyonu: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40)
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	<i>It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.</i>
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	turkiyeilahiyat@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions	Design of the Study: Author 1 (60%), Author 2 (40%) Data Collection: Author 1 (60%), Author 2 (40%) Data Analysis: Author 1 (60%), Author 2 (40%) Writing of the Article: Author 1 (60%), Author 2 (40%) Article Submission and Revision: Author 1 (60%), Author 2 (40%)

Kaynakça / References

Abdu'lkerîm, Hâga. "el Vazîyfetü'l-Lügaviyyetü ve Tatbîgâtühê fi'l-Kur'âni'l-Kerîm". *Mecelletü'l-Câmiatü li'Dirâsetü'l-İslâmiyyetü* 29/2 (Haziran 2019), 470-491. <https://dspace.univ-eloued.dz/items/9fccc20e-0adf-4bd0-a55d-60b7fcca8b51>

Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları, 5. Basım, 2009.

Aktaş, Elif. "Dilin İşlevleri ve Söz Varlığı Açısından Pepee". *IJOES'ler* 8/26 (Mart 2017), 336-337. <https://www.ijoess.com/DergiTamDetay.aspx?ID=1666&Detay=Ozet>

Âl Hûli, Muhammed Ali. *Esêlibü Tedrîsi'l-Lügatî*. Ürdün: Dâru'l-Felâh, 3. Basım, 2000.

Aliyah, Bilkâsım vd. *Veẗâfî'l-Lügatî ve Efâlü'l-Kelâmi fi Divânu Mevâkibi'l-Bûhi li'ş-Şâir Sâid Mirdîfi*. Cezayir: Demokratik Halk Cumhuriyeti Yüksek Öğrenim ve Bilimsel Araştırma Bakanlığı Şehit Hama Lakhdar Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2021.

Arslanoğlu, İbrahim –Duman, Ekrem Ziya. *İnsan İlişkileri ve İletişim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1. Basım, 2018.

Askerî, Ebû Hilâl. *Kitâbu's-Smâ'ateyn*. nşr. Muhammed el-Bicâvî-Ebu'l-Fazl İbrâhim. Kâhire: Dâru'l-Kütübi'l-Hadîse, 1971.

Avcı, Gülbahar. "Şuarâ Suresinin Dilin İşlevleri Açısından Tahlili". *International Marmara Social Sciences Congress*. ed. Öznur Gökkaya vd. 1/226-232. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Rektörlüğü, 2020.

Bulut, Ali. *Belâğat Meâni-Beyan-Bedî*. İstanbul: MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 9. Basım, 2019.

Coşkun, Sıvıtlana Nesterova. "Roman Jakobson'da Dilin İşlevleri ve İşleyiş Mekanizması". *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 36/17 (Ekim 2023), 326-339. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1372353>

Cürcâni, Abdulkâhir el-Cürcâni. *Delâilü'l-İ'câz*. thk. Mahmud Muhammed Şâkir. Cidde: Dâru'l-Medenî, 3. Basım, 1989.

Çörtü, Mustafa Meral. *Arapça Dilbilgisi Nahiv*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, 4. Basım, 2006.

Endülüsî, Ebû Hayyan. *Bahru'l-Muhît*. 6. Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 3. Basım, 2000.

Güz, Nükhet. "İletişim Süreci ve Temel Öğeler". *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 7 (Mart 2012), 121-142. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifd/issue/22884/244797>

Hafâcî, Ebû Muhammed Abdullâh b. Muhammed b. Saîd el-Hafâcî el-Halebî. *Sırrü'l-Fesâha*. Mısır: Matbaatü Muhammed Ali Sabîh, 3. Basım, 1952.

Izitsu, Toshuhiko. *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*. çev. M. Kürşad Atalar. İstanbul: Pınar Yayınları, 2017.

İbiş, Fatih. "Anlamın Epistemolojik Ön Koşulu Olarak Bağlam". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25/2, (Haziran 2023), 714-722. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1060483>

İbn Cinnî, Ebu'l Feth Osman. *Hasâis*. thk. Muhammed Ali Neccâr. Mısır: Dâru'l-Kütübî'l Mısriyye, 4. Basım, 1318.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâîl. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed el-Sâlame. 4. Cilt. Riyad: Dâru't-Taybe, 2. Basım, 1999.

İbn Âşûr, Muhammed b. Muhammed et-Tâhir et-Tûnisî. *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*. 12. Cilt. Tunus: Dâru'l-Tûnûsiyye, 2. Basım, 1984.

İbn Hîşam, Ebû Muhammed Cemâluddîn Abdullah. *Katru'n-Nedâ ve Bellüs-Sadâ*. Beyrut: Mektebetü'l-Asriyyetü, 3. Basım, 2011.

İmer, Kamile. vd., *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011.

İsfahânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb. *Müfredâtü elfâzi'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru's-Şamiyye, 3. Basım, 2002.

Kara, Ömer. "Belâgat İlminde İki İfade Biçimi: Itnâb-İcâz (I) Kur'an Metninin Anlaşılmasındaki Rolü Üzerine Bir Deneme". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyalbilimler Enstitüsü Dergisi* 1/1 (Ocak 2000), 353-388. <https://www.academia.edu/30761709/>

Kanik, İsa. "Kur'an'ın Edebî Anlatım Üslubundaki Çeşitlilik". *Cankiri Karatekin University Journal of Faculty of Letters* 6/1 (Nisan 2018), 68-87. <https://doi.org/10.17120/omuifd.987770>

Karagöz, Mustafa. "Dilin İşlevleri Açısından Kur'an'ın Üslûbu". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (Mart 2007), 171-206. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213241>

Kaya, Raşit. *Kitle İletişim Sistemleri*. Ankara: Teori Yayınları, 1. Basım, 1985.

Kazvîni, Celâluddîn Muhammed b. Abdurrahman Hatîb. *el-İzâh fi 'Ulûmi'l-Belâga*. II. Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 3. Basım, 1405.

Kılıç, Veysel. *Dilin İşlevleri ve İletişim*. İstanbul: Papatya Yayıncılık, 1. Basım, 2002.

Kılıç, Veysel. "Dilin İşlevleri: Metin Eylem Kuramı Yaklaşımı". *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/2 (Şubat 2007), 124-138. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/43884>

Kocaman, Ahmet. *Dilbilim Temel Kavramlar Sorunlar Tartışmalar*. Ankara: Dil Derneği Yayınları, 2. Basım, 2006.

Korkmaz, Zeynep. *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 5. Basım, 1992.

Köylü, Mustafa. *Psiko-Sosyal Açından Dinî İletişim*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 1. Basım, 2003.

Kurtubi, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh. *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. İbrahim Trafâyesh. 9. Cilt. Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1963.

Kur'ân Yolu. Erişim 29 Temmuz 2024. <https://kuran.diyanet.gov.tr/>

Kutup, Vecdi. "Teceliyâtü'l-Vazîfetü'l-İfhêmiyyeti fi'l-Kur'âni'l-Kerîm". *Mecelletü İlmîyyetü'd-Dırâr* 2/2 (Ekim 2020), 47-61. <https://tcais.net/ojs/index.php/alddurar/article/view/47/46>

Martinet, Andre. *İşlevsel Genel Dilbilim*. çev. Berke Vardar. İstanbul: Multilingual Yayınları, 1998.

Mahallî, Celâleddin-Süyûtî, Celâleddin. *Tefsîru'l-Celâleyn*. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 16. Basım, 2013.

Merâğî, Ahmed b. Mustafa. *Tefsîru'l-Merâğî*. 12. Cilt. Mısır: Mektebetü Mustafa el-Bâbî, 3. Basım, 1946.

Meydânî, Abdurrahman Hasan Habenneke. *el-Belâğatü'l-Arabiyye Ususuhâ ve Ulûmuhâ ve Funûnuhâ*. II. Cilt. Dimeşk: Dâru'l-Kâlem, 2. Basım, 1996.

Mûhibî, Ahmed. *el-Vazîyfetü'l-Tenbîhiyyeti fî Sûrâti'l-Bakara*. Cezâyir: Câmiatü Mentûri, Dil ve Edebiyât Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Müftüoğlu, Nasrullah Hacı. "Berâat-i İstihlâl". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 29 Temmuz 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/beraat-i-istihlal>

Nisâbü'rî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ebî'l-Hasen b. el-Hüseyn el-Gaznevî. *İcâzü'l-Beyân an Meâni'l-Kur'ân*. I. Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 2. Basım, 1415.

Öztürk, Abdullah. "İletişim Sistemleri ve İletişim Teorisi". *Selçuk İletişim* 1/1 (Mayıs 2014), 58- 69. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/18999/200896>

Pak, Zekeriya. *Allah-İnsan İletişimi*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 1. Basım, 2005.

Râzî, Fahreddin. *Mefâtihu'l-Gayb*. 18. Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1. Basım, 1410.

Sâbüni, Muhammed Ali es-Sâbüni. *Safvetü't-Tefâsir*. 2. Cilt. Kahire: Dâru's-Sâbüni, 1. Basım, 1997.

Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr. *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*. nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrahim. II. Cilt. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 1. Basım, 1433.

Sîbeveyh, Ebü Bişr Sîbeveyhi Amr b. Osmân b. Kanber el-Hârisî. *el-Kitâb*. 2. Cilt. Mısır: Dâru'l Kütübî'l Mısıriyye, 5. Basım, 1983.

Taberî, Muhammed b. Cerir. *Câmiu'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân*. 15. Cilt. Mekke: Dâru't-Terbiyyetü ve't-Türâs, ts.

TDK, Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim 25 Temmuz 2024. <https://sozluk.gov.tr/>

Topaloğlu, Bekir. "Yûsuf Sûresi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 29 Temmuz 2024. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yusuf-suresi>

Tuna, Yavuz vd. *İletişim*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2. Basım, 2012.

Tutar, Hasan-Yılmaz, M. Kemal. *Genel İletişim Kavramlar ve Modeller*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Basım, 2005.

Uçan, Hilmi. "Dilin İşlevleri ve Edebiyat Eğitiminin Amaçları Çerçevesinde 1929 Müfredat Programı". *İlmi Araştırmalar Dergisi* 22 (Şubat 2014), 219-228. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fsmiadeti/issue/6499/86124>

Vardar, Berke. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları, 1. Basım, 2002.

Yazır, Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'ân Dili*. Sad. Sıtkı Güllü. 5 Cilt. İstanbul: Huzur Yayınevi, 1. Basım, 2008.

Zillioğlu, Merih. *İletişim Nedir?*. İstanbul: Cem Yayınları, 6. Basım, 1996.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *el-Keşşâf an Hakâ'iki Gavâmizi't-Tenzil ve Uyûni'l-Ekâvîl fî Vucûhi't-Te'vîl*. II. Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l Arabî, 1. Basım, 1987.

Zeccac, Ebû İshâk İbrâhîm el-Bağdâdî. *Me'âni'l-Kur'ân ve İ'râbühû*. III. Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 2. Basım, 1988.